

Målnummer:	Ö4853-13	Avdelning:	2
Domsnummer:			
Avgörandedatum:	2014-12-22		
Rubrik:	En styrelseledamot som har underlåtit att vidta åtgärd som avses i 25 kap. 18 § aktiebolagslagen är inte solidariskt ansvarig med bolaget för förpliktelse som uppkommit för bolaget under den tid som underlåtenheten består, när borgenären har haft vetskap om underlåtenheten och inte har förbehållit sig rätten att göra det solidariska ansvaret gällande.		
Lagrum:	• 25 kap. 13 §, 15 §, 17 § och 18 § aktiebolagslagen (2005:551) • 56 kap. 13 § rättegångsbalken (1942:740)		
Rättsfall:	• NJA 1927 s. 154 • NJA 2013 s. 725		

REFERAT

Stockholms tingsrätt

Ekonomigruppen Almgren i Lidköping AB väckte talan vid Stockholms tingsrätt mot G.L.N. angående solidariskt betalningsansvar enligt 25 kap. 18 § aktiebolagslagen.

Tingsrätten beslutade att företa målet till mellandomsavgörande och att hänskjuta en fråga i målet till prövning av HD så som framgår av HD:s beslut.

Högsta domstolen

HD avgjorde målet efter föredragning.

Föredraganden, justitiesekreteraren Sara Norman, föreslog i betänkande att HD skulle meddela följande beslut.

Efter en redogörelse för bakgrunden i huvudsaklig överensstämmelse med HD:s beslut (punkterna 1-4) anfördes följande.

Skäl

Regleringen i 25 kap. 18 § aktiebolagslagen

5. Av 25 kap. 18 § första stycket aktiebolagslagen följer att om styrelsen på visst sätt försummar sina förpliktelser enligt 25 kap. 13, 15 eller 17 §, svarar styrelsens ledamöter enligt huvudregeln solidariskt för de förpliktelser som uppkommer under den tid som underlåtenheten består (medansvarsperioden). De i bestämmelsen angivna fallen av underlåtenhet knyter an till de skyldigheter, enligt 13-17 §§, som styrelsen har efter att det uppkommit skäl att anta att bolagets eget kapital, beräknat enligt 14 §, understiger hälften av det registrerade aktiekapitalet (den kritiska gränsen) eller att ett resultatlöst utmätningsförsök har ägt rum.

6. Regleringen i 25 kap. 18 § aktiebolagslagen, vars övergripande syfte framför allt är att skydda bolagsborgenärerna, sätter gränser för hur långt en

förlustbringande verksamhet ska få fortsätta innan den måste avbrytas genom likvidation. Aktieägarna ges även rådrum för att vidta lämpliga åtgärder i ett underkapitaliserat bolag. Om regelsystemet inte efterlevs möjliggör det för vissa bolagsborgenärer att göra gällande sina fordringar hos en medansvarig styrelseledamot. Det medansvar som följer av regleringen utgör därmed ett påtryckningsmedel för att få styrelsen att följa det handlingsmönster som lagen föreskriver. Syftet med bestämmelsen är således att förmå styrelsen att upprätta en kontrollbalansräkning och att vidta erforderliga åtgärder vid en underkapitalisering (se prop. 2000/01:150 s. 34 f. och NJA 2005 s. 792 och NJA 2013 s. 725).

7. Enligt 25 kap. 18 § tredje stycket aktiebolagslagen kan en styrelseledamot undgå medansvar genom att visa att han eller hon inte har varit försumlig. Om den enskilda styrelseledamotens möjligheter att freda sig mot ansvar är begränsat till vad denna exculperingsbestämmelse inrymmer eller om det finns andra omständigheter som kan verka ansvarsbefriande berörs inte närmare i förarbetena (se prop. 1987/88:10 s. 68 ff.). I den rättsliga litteraturen har det getts uttryck för olika uppfattningar i denna fråga (se Erik Nerep och Per Samuelsson, Aktiebolagslagen - en lagkommentar del 3, Kapitel 23-32, 2 uppl. 2009, s. 261 ff. och Stefan Lindskog, Kapitalbrist i aktiebolag, Kommentaren till kap. 25-32 ABL, 2008, s. 129 ff.).

8. Medansvaret är en sträng påföljd som kan leda till omfattande konsekvenser för enskilda styrelseledamöter. De grunder som möjliggör för en styrelseledamot att exculpera sig är visserligen av stor variation, men för att medansvaret ska framstå som proportionerligt bör dock även andra omständigheter, än de som är hänförliga till en exculperingsgrund, kunna beaktas och verka ansvarsbefriande. Avgörande för om en sådan annan grund ska kunna ges denna verkan bör vara att detta inte medför ett tydligt avsteg från eller ett kringgående av syftena med medansvarsbestämmelsen. Den för målet relevanta frågan är då om den omständigheten att en borgenär har vetskap om att en förbindelse ingås under en medansvarsperiod bör ges en ansvarsbefriande verkan.

9. I äldre rättspraxis har HD, beträffande tillämpningen av medansvarsbestämmelserna i 1910 års aktiebolagslag, funnit att medansvar för styrelseledamot inte har förelegat i det fall då en borgenär hade ingått borgen för bolagets skuld i vetskap om att bolaget var likvidationspliktigt (se NJA 1927 s. 154). Rättsfallet rör tillämpningen av äldre aktiebolagslagstiftning och avser frågan om borgensförbindelse. Med hänsyn härtill kan rättsfallet inte anses leda till den generella slutsatsen att en borgenärs vetskap om att förbindelsen ingås under medansvarsperioden verkar befriande på en styrelseledamots medansvar (jfr Håkan Nial, Svensk rättspraxis, Bolags- och föreningsrätt 1941-1943, SvJT 1945 s. 269 och Stefan Lindskog, a.a., s. 142, se även SvJT 1941 rf. s. 1).

10. En borgenär som har vetskap om att ett bolag befinner sig i en prekär ekonomisk situation och att en medansvarsperiod löper men som ändå väljer att ingå en förbindelse med bolaget, kan inte anses behöva något skydd mot den ekonomiska risk som förbindelsen innebär. Bestämmelsen i 25 kap. 18 § aktiebolagslagen är å andra sidan inte heller utformad i syfte att utåt varna för bolagets ekonomiska situation. Någon generell skyldighet för styrelsen att, i syfte att undvika medansvar, varna nya borgenärer för att ingå förbindelser med bolaget eller befintliga borgenärer för att öka sin risk föreligger inte enligt bestämmelsen (se NJA 2013 s. 725). Ett av medansvarsbestämmelsens huvudsakliga syften är dock, som framgått ovan, att verka påtryckande för att förmå styrelsen att följa det av lagstiftaren anmodade handlingsmönstret. Om ett bolag tillåts att under medansvarsperioden ingå förbindelser med nya eller befintliga borgenärer som är medvetna om att en sådan period löper när förbindelserna ingås, utan att dess styrelseledamöter drabbas av medansvar för de uppkomna förpliktelseerna, skulle detta leda till att medansvaret, i detta avseende, förlorar den påtryckande effekt som är ett av huvudsyftena med regleringen. Omständigheten att en borgenär har vetskap om att en förbindelse

ingås under en medansvarsperiod bör mot denna bakgrund inte ges en ansvarsbefriande verkan på en styrelseledamots medansvar. Tingsrättens fråga ska besvaras i enlighet med denna slutsats.

Svar på tingsrättens fråga

11. En styrelseledamot som har underlåtit att vidta åtgärd som avses i 25 kap. 18 § aktiebolagslagen är enligt samma lagrum solidariskt ansvarig med bolaget för förpliktelser som uppkommit för bolaget under den tid som underlåtenheten består, även om borgenären har haft kännedom om underlåtenheten när förpliktelsen uppkom.

HD:s avgörande

HD förklarar att en styrelseledamot som har underlåtit att vidta åtgärd som avses i 25 kap. 18 § aktiebolagslagen (2005:551) är enligt samma lagrum solidariskt ansvarig med bolaget för förpliktelser som uppkommit för bolaget under den tid som underlåtenheten består, även om borgenären har haft kännedom om underlåtenheten när förpliktelsen uppkom.

HD (justitieråden Stefan Lindskog, Kerstin Calissendorff, referent, och Anders Eka) meddelade den 22 december 2014 följande beslut.

Bakgrund

CoachCentrum CU AB försattes i konkurs den 30 maj 2012. Bolaget hade i vart fall sedan det räkenskapsår som avslutades den 31 augusti 2009 bedrivit rörelse trots att bolagets eget kapital understeg hälften av det registrerade aktiekapitalet. Styrelsen hade underlåtit att i enlighet med 25 kap. 13 § aktiebolagslagen upprätta och låta bolagets revisor granska en kontrollbalansräkning. G.L.N. var styrelseledamot i Coach-Centrum.

Ekonomigruppens krav om totalt drygt 125 000 kr mot G.L.N. avser redovisningstjänster utförda åt CoachCentrum under perioden januari t.o.m. maj 2012. Som grund för kravet har Ekonomigruppen åberopat att G.L.N. i enlighet med bestämmelsen i 25 kap. 18 § första stycket 1 aktiebolagslagen svarar solidariskt med CoachCentrum för förpliktelserna mot Ekonomigruppen. G.L.N. har (såvitt här är av intresse) bestritt kravet i dess helhet med åberopande av att Ekonomigruppen inte har rätt att göra gällande solidariskt ansvar, eftersom bolaget redan innan förpliktelserna uppkom kände till att styrelsen hade eftersatt sin skyldighet att upprätta kontrollbalansräkning.

Ekonomigruppen har vitsordat vetskap om styrelsens underlåtenhet att vidta föreskrivna åtgärder med anledning av kapitalbristen. Bolaget har uppgett att det inte skulle ha utfört något arbete utan förskottsbetalning om bolaget inte hade tagit i beaktande att verksamheten i CoachCentrum bedrevs med personligt ansvar för styrelseledamoten. Vidare har Ekonomigruppen anfört att det får hållas för visst att G.L.N. genom vad CoachCentrums revisor hade anfört i revisionsberättelserna var medveten om medansvaret, men att hon uppenbarligen valde att driva verksamheten vidare med personligt ansvar.

Tingsrättens fråga till hd

Tingsrätten har med stöd av 56 kap. 13 § RB hänskjutit följande fråga till HD:

Är enligt 25 kap. 18 § aktiebolagslagen en styrelseledamot som har underlåtit att vidta åtgärd som avses i paragrafen solidariskt ansvarig med bolaget för förpliktelse som uppkommer för bolaget under den tid som underlåtenheten består även om den mot vilken förpliktelsen gäller haft kännedom om underlåtenheten när förpliktelsen uppkom?

Skäl

1. Regleringen i 25 kap. 13-18 §§ aktiebolagslagen innebär följande. Om styrelsen försummar vissa skyldigheter enligt bestämmelserna så svarar styrelsens ledamöter solidariskt för de bolagsförpliktelser som uppkommer under den tid som underlåtenheten består (ansvarsperioden). Det första fallet är att styrelsen underlåter att upprätta och låta bolagets revisor granska en kontrollbalansräkning trots att det finns skäl att anta att bolagets eget kapital understiger hälften av det registrerade aktiekapitalet eller ett resultatlost utmätningsförsök har ägt rum. Det andra fallet är att styrelsen underlåter att sammankalla en första kontrollstämma, trots att kontrollbalansräkningen utvisar att bolagets eget kapital (beräknat på visst sätt) understiger hälften av det registrerade aktiekapitalet. Det tredje fallet är att styrelsen underlåter att hos rätten ansöka om likvidation trots att den andra kontrollstämman inte har hållits inom åtta månader från den första, eller trots att det vid den andra kontrollstämman inte har förelegat någon kontrollbalansräkning som utvisar att aktiekapitalet är till fullo täckt.

2. Syftet med de nu berörda handlingsreglerna är att ett aktiebolag med alltför låg kapitaliseringsgrad utan dröjsmål antingen ska vidta åtgärder för att stärka bolagets ställning eller inleda en ordnad avveckling av bolaget. Såväl aktieägare som befintliga och tillkommande borgenärer har ett intresse av att handlingsmönstret efterlevs. Medansvaret utgör ett påtryckningsmedel för att få styrelsen att följa regleringen. (Prop. 2000/01:150 s. 34 ff.)

3. Regleringen är inte konstruerad så att befintliga eller tillkommande borgenärer varnas för bolagets kapitalbrist (till skillnad från när bolaget har trätt i likvidation). Det finns heller inte någon skyldighet för bolagets företrädare att upplysa tillkommande borgenärer om kapitalbristen (jfr NJA 2013 s. 725). Inget hindrar dock att en sådan upplysning lämnas. Det kan antas att den potentielle borgenären i en sådan situation överväger huruvida han, t.ex. på grund av sin bedömning att fråga är om en tillfällig kapitalbrist hos bolaget, är beredd att ta risken för att bolaget inte kommer att fullgöra den uppkommande förpliktelsen, eller om ett förskott eller en säkerhet för bolagets fullgörande ska begäras. Ett annat alternativ är att borgenären ingår förbindelsen med ett förbehåll för att medansvaret kan komma att göras gällande. Om så inte görs bör det i regel utesluta att det senare kan påfordras.

4. Frågan är då om en borgenär som innan förpliktelsen har uppkommit av annat skäl än att han har upplysts av bolaget har vetskap om att en ansvarsperiod löper ska kunna åberopa medansvaret eller om han ska anses ha avstått från sin rätt att göra gällande sådant ansvar (jfr NJA 1927 s. 154).

5. En borgenär som har vetskap om att ett bolag befinner sig i en prekär ekonomisk situation och att en ansvarsperiod löper, men som ändå väljer att ingå en förbindelse med bolaget i tyst förlitan på styrelseledamöternas medansvar, kan inte anses vara påtagligt skyddsvärd. Visserligen kan detsamma sägas gälla för den styrelseledamot som av okunnighet eller nonchalans underlåter att följa det föreskrivna handlingsmönstret. Men oaktsamhet är inte en förutsättning för den enskilde styrelseledamotens medansvar; för ett sådant ansvar räcker det med att styrelseledamoten inte förmår att visa att hans underlåtenhet inte beror på försumlighet (jfr 25 kap. 18 § tredje stycket aktiebolagslagen). Ansvarsförutsättningarna måste betecknas som stränga.

6. Regleringen är som nämnts avsedd att leda till att bolagets ställning stärks eller att bolaget avvecklas under ordnade former. Detta främjas i den nu aktuella situationen bäst genom att den potentielle borgenären - om han inte avstår från att ingå förbindelse med bolaget eller gör så under förutsättning av att säkerhet ställs (t.ex. av en styrelseledamot eller aktieägare) - klagar om att medansvar kan komma att göras gällande. Ett sådant klagorande - i form av ett förbehåll om medansvar - bör föranleda bolagets styrelse att överväga hur kapitalbristsituationen ska hanteras. Ett förbehåll av detta slag bör i vissa fall kunna tänkas vara underförstått. Så kan vara fallet om borgenären visar att det

stod klart för bolaget att han inte avstod från rätten att göra det solidariska ansvaret gällande. Men huruvida ett förbehåll har gjorts eller inte är då att bedöma enligt allmänna avtalsrättsliga principer.

7. Tingsrättens fråga ska mot bakgrund av det anförda besvaras så, att en styrelseledamot som har underlåtit att vidta åtgärd som avses i 25 kap. 18 § aktiebolagslagen inte är solidariskt ansvarig med bolaget för förpliktelser som uppkommit för bolaget under den tid som underlåtenheten består (ansvarsperioden), när borgenären har haft vetskap om underlåtenheten och inte har förbehållit sig rätten att göra det solidariska ansvaret gällande.

HD:s avgörande

HD förklarar att en styrelseledamot som har underlåtit att vidta åtgärd som avses i 25 kap. 18 § aktiebolagslagen (2005:551) inte är solidariskt ansvarig med bolaget för förpliktelse som uppkommit för bolaget under den tid som underlåtenheten består, när borgenären har haft vetskap om underlåtenheten och inte har förbehållit sig rätten att göra det solidariska ansvaret gällande.

Justitieråden Göran Lambertz och Dag Mattsson var skiljaktiga i själva saken och besvarade tingsrättens fråga så:

En styrelseledamot som har underlåtit att vidta en sådan åtgärd som avses i 25 kap. 18 § aktiebolagslagen är solidariskt ansvarig med bolaget för förpliktelser som uppkommer för bolaget under den tid som underlåtenheten består, även om den som förpliktelsen gäller mot hade kännedom om underlåtenheten när förpliktelsen uppkom.

I övrigt anförde de:

Det solidariska ansvaret för styrelsens ledamöter enligt 25 kap. 18 § första stycket gäller enligt tredje stycket inte för den som visar att han eller hon inte har varit försumlig. Något annat undantag föreskrivs inte i lagen. Självfallet gäller ändå inte det solidariska ansvaret när borgenären har utfäst sig att inte åberopa detta. Ansvaret gäller inte heller när omständigheterna är sådana att borgenären får anses ha avstått från möjligheten att vända sig mot styrelsen med sitt anspråk. Frågan är om undantag gäller även i andra fall, exempelvis i den i målet aktuella situationen att borgenären är medveten om den medansvarsgrundande underlåtenheten.

Det solidariska ansvaret utgör en påtagligt sträng påföljd för styrelsen. Det talar i och för sig för att ett undantag från detta ansvar borde gälla även i exempelvis den situation som är aktuell i målet. Så som lagen nu är utformad skulle ett sådant undantag genom rättspraxis emellertid innebära att den som har rättshandlat med bolaget i förlitan på det solidariska ansvaret gör en oväntad rättsförlust. Det är knappast godtagbart när den rättshandlande har utgått från det som framstår som tydlig lag. Allmänt sett ter det sig inte heller ändamålsenligt att medansvaret skulle vara beroende av den enskilde borgenärens närmare kännedom om bolagets ekonomiska ställning.

Inte heller i övrigt är skälen för ett undantag från det solidariska ansvaret i den aktuella situationen så starka att en avvikelse bör göras från det som är den mest näraliggande tolkningen av lagtexten. En förändring av rättsläget bör i stället ske, i den mån det bedöms motiverat, genom lagstiftning.

Tingsrättens fråga ska besvaras i enlighet härmed.

HD:s beslut meddelat: den 22 december 2014.

Mål nr: Ö 4853-13.

Lagrum: 25 kap. 13, 15, 17 och 18 §§ aktiebolagslagen (2005:551) samt 56 kap. 13 § RB.

Rättsfall: NJA 1927 s. 154 och NJA 2013 s. 725.

Sökord: Medansvar; Solidariskt ansvar; Likvidationsplikt; Hissdispens;
Kapitalbrist
